

Mikko Lahtinen

Filosofian merkitys

Useimmat innostavimmista ja riemukkaimmista hetkistäni filosofisten kysymysten äärellä olen viettänyt paitsi yksin kirjojeni parissa myös keskustellessani jos jonkinlaisissa tilaisuuksissa mitä moninaisemmissa ammateissa, asemissa ja rooleissa toimivien ihmisten kanssa.

Ammattiliittojen, työttömien, palkkatyöläisten, luottamushenkilöiden, yhdistysten, seurakuntien, kulttuurin ja politiikan harrastajien, kansalaisaktiivien, nuorten ja vanhojen, sairaiden ja terveiden tilaisuuksissa *sensu communen* on synnyttänyt vahva tuntomme siitä, että olemme *yhteisten* ongelmien edessä kotikylällä, kotikaupungissa, kotomaassa, Euroopassa, kapitalistisessa maailmanjärjestelmässä.

Yhteisyys ei tietenkään tarkoita sitä, että olisimme samanmielisiä kannoissamme. Yksimielisyyden ennen muuta yhteistä tietoisuutta siitä, että *ajan olennaiset ongelmat* tulee määritellä, nostaa esille ja asettaa arvostelevalle tarkastelun kohteeksi. Siitäkään emme ole olleet erimielisiä, että kaikesta ”koulutuksen” vimmasta ja ”tietoyhteiskunnan” rummutuksesta huolimatta olennaiseen keskittyvä kriittinen kommunikaatio ja sen käytäntö on kortilla kuin leipäjauho pula-aikana.

Tosiasiasta on myös se, että yllättävän monet tuntemistani ”tavallisista ihmisistä” suhtautuvat varsin tyyliä suomalaisen demokratian nykyiseen tilaan: valta valuu yhä voimakkaampana virtana eliiteille ja eliitit etäännyvät kiihtyvällä nopeudella ”kansasta”, kuuluu selkeä arkidiagnoosi. Ongelma on, että asiantuntijavalta jyllää taloudessa ja politiikassa sekä ottaa itselleen oikeuden määri-

tellä, mikä on ”oikein”, ”järkevää” tai ”tavoittelemisenarvoista”.

Jos kuitenkin lähdetään siitä tosiasista, että järjenkäyttö on moninaista, sen suhde jokapäiväisen elämän tilanteisiin ja tunteisiin on merkityksellinen, ja että demokratia tarkoittaa kenen tahansa tarvetta ja tilaisuutta osallistua aktiivisesti omaa elämäänsä koskevien päätösten tekemiseen, niin silloin kaikkinaisen tyytymisen ”asiantuntijavaltaan” tai ”vakiintuneisiin muotoihin” on mitä vaarallisin asia.

Millaiseen järkeilyyn perustuu esimerkiksi se vaikuttava totuus, että työttömillä itsellään on paljon huonommat mahdollisuudet saada oma tulkintansa elämäntilanteestaan valtakunnan vallitsevaksi tulkinnaksi kuin ”päättäjällä”, jolla ei useinkaan ole minkäänlaista kokemusta työttömänä olemisesta siihen liittyvine arjen tunteuksineen ja alistuksen käytäntöineen? Jos kyse on edustuksellisen demokratian periaatteiden mukaisesta delegoidusta vallasta, eikö silloin viimekätinen määrittelyvalta ole niillä, joita ongelma ensisijaisesti koskee?

Voisi myös kysyä, miksi valtamedia uutisoi näyttävästi, kun Nokian/Shellin johtaja lausuu varmoja ja yksioikoisia näkemyksiään esimerkiksi suomalaisten nuorten miesten elämänongelmista, mutta itse nuo nuoret miehet tai muut ”ongelmalliset” jäävät useimmiten vaille mahdollisuuksia määritellä elämänsä merkityksiä yhteiskunnallisesti vaikuttavalla tavalla? Se, että taloudelliseen, poliittiseen tai muuhun eliittiin kuuluvat toteavat ja rat-

” Millaiseen järkeilyyn perustuu esimerkiksi se vaikuttava totuus, että työttömillä itsellään on paljon huonommat mahdollisuudet saada oma tulkintansa elämäntilanteestaan valtakunnan vallitsevaksi tulkinnaksi kuin ”päättäjällä”, jolla ei useinkaan ole minkäänlaista kokemusta työttömänä olemisesta siihen liittyvine arjen tunteuksineen ja alistuksen käytäntöineen?”

kovat suureen ääneen suurin elkein ”muiden” ongelmia, toki osaltaan syventää jakoa eliitin ja massan välillä ja myös uusintaa illuusion siitä, että ylhäinen asema merkitsisi myös tiedollista ylivoimaa.

Allekirjoittanut on puolestaan tullut päivä päivältä vakuuttuneemmaksi siitä, että Suomessa on yhä enemmän sellaisia ”tavallisia ihmisiä”, jotka tilaisuuden tullen ovat halukkaita kriittiseen keskusteluun – ilman ylempiensä johdatusta – aikamme olennaisista kysymyksistä. Sellaisista kysymyksistä kuin demokratia, kapitalismi, hyvinvointivaltio, luonto ja ympäristö, arvot ja moraali, oikeudenmukaisuus, rasismi ja suvaitsemattomuus, sodat ja maailmanpolitiikka, sukupuolten välinen eriarvoisuus, mainonta ja kulutus, valtamedian ongelmat ja mediavallan mekanismit, hyvä elämä, elämä lapsuudessa, nuoruudessa, työssä, vanhuksena, etuoikeutettuna, alistettuna, siirtolaisena, pakolaisena, mierolaisena jne.

Näistä ja muista filosofisista peruskysymyksistä käytävien kansalaiskeskustelujen tila kertoo demokratian tilasta: mitä korkeampina kritiikin terävät vaahtopäät vellovat pitkin Suomenniemeä sitä vähemmän sillä on paikkoja, joissa ”totuus” voisi elellä omaa elämäänsä enemmistön tuntemuksista ja aivoituksista vähät välittäen, vailla pelkoa vastareaktioista ja kiistojen syövereihin joutumisesta.

Olennaisista kysymyksistä täytyy keskustella syvältä, laajalti ja tauotta. Kritiikille ja vastarinnalle on vallattava tilaa ja luotava tilaisuuksia. Niitä ei luo ministeriö tai hallitus, koulu tai oppilaitos, virasto tai toimisto, työnantaja tai ammattijärjes-

töjohtajat, valtamedia tai -julkisuus vaan kaikki ne ihmiset yhdessä ja ”alhaalla”, jotka eivät tyydy siihen, mitä heille jokin ”yläpuolinen taho” sattuu tarjoamaan. Kysymys on nykyistä paljon radikaalimmin demokraattisen kulttuurin kehittymisestä – pienistä ja suuremmista tapaamisista, kokoontumisista, kirjoituksista, ohjelmista, esityksistä, tiloista ja tilanteista, jossa kriittinen keskustelu ja keskustelun kriittisyys saavat tilaisuuden kehittyä yli ”asiantuntijavallan” tai ammatillisen työnjaon rajojen.

Jokapäiväisessä elämässä filosofia ei voi kuitenkaan tarkoittaa ”nerokkaita oppeja”, joista harvat saavat huvinsa, sillä tällaisiin huveihin ei useimmilla ole aikaa eikä halua. Jokapäiväisessä elämässä filosofia (ja tiede) voi kuitenkin merkitä sitä, että käytössämme on ja osaamme käyttää argumentteja, käsitteitä ja näkökulmia, jotka todella auttavat tekemään yhteiset ongelmamme näkyviksi, ymmärrettäviksi ja arvostelulle alttiiksi.

Tämän palstan kaikkiaan viittäkymmentä kirjoitusta on perustanut yksi ja sama kirjoittajan *credo*: Filosofian perimmäinen merkitys ja arvo punnitaan sittenkin sen mukaan, onko filosofiasta kriittisen ajattelun välineeksi ja myös niille, jotka eivät ole ”filosofeja”. Tätä kysymystä ei voi ratkaista *a priori*, vaan ainoastaan *aposteriori*: osoittamalla kirjoittamisen ja kommunikaation *käytännössä* toteen, että filosofia todella voi *selkeästi* asettaa ja terävästi arvioida yhteisen maailmamme yhteisiä ongelmia.

Hic Rhodus, hic salta!

”Olennaisista kysymyksistä täytyy keskustella syvältä, laajalti ja tauotta. Kritiikille ja vastarinnalle on vallattava tilaa ja luotava tilaisuuksia. Niitä ei luo ministeriö tai hallitus, koulu tai oppilaitos, virasto tai toimisto, työnantaja tai ammattijärjestöjohtajat, valtamedia tai -julkisuus vaan kaikki ne ihmiset yhdessä ja ’alhaalla’, jotka eivät tyydy siihen, mitä heille jokin ’yläpuolinen taho’ sattuu tarjoamaan.”